

Wrocław, 26.02.2026.

Ks. prof. dr hab. Włodzimierz Wołyniec
Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ORCID 0000-0002-5251-4076

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. MATEUSZ GODEK, *Kościół w ujęciu kardynała Mariana Jaworskiego*,
Lublin 2026.

Promotor: ks. dr hab. Janusz Lekan, prof. KUL.

1. Ogólna charakterystyka rozprawy, jej koncepcja i metoda

Koncepcja recenzowanej rozprawy doktorskiej jest przejrzysta i dobrze przemyślana. Ks. Mateusz Godek pyta o recepcję nauki Soboru Watykańskiego II w metropolii Kościoła łacińskiego w Ukrainie podczas posługi pasterskiej kardynała Mariana Jaworskiego, a także o rolę tego Kościoła na tym terenie, uwzględniając przy tym kontekst historyczny, polityczny i społeczny. Według niego, badanie zgodności eklezjologii Magisterium Kościoła z eklezjologią Metropolity i sposób jej realizacji w lokalnym Kościele w Ukrainie stanowi główny cel rozprawy (s. 4). Wobec różnych nurtów interpretacyjnych nauki soborowej, a nawet wobec kryzysu jej recepcji, przyjmuje on hermeneutykę ciągłości i jedności z żywą Tradycją Kościoła. Eklezjologia zawarta w dokumentach Magisterium Kościoła, w tym szczególnie w dokumentach Soboru Watykańskiego II jest punktem odniesienia dla przeprowadzonych badań i decyduje o strukturze rozprawy. Jej Autor wykazuje się znajomością eklezjologii Magisterium Kościoła i eklezjologii Metropolity Jaworskiego. Zgodnie z przyjętą metodą teologiczną porównuje on jedną i drugą eklezjologię, wykazując się także umiejętnością stworzenia całościowej i syntetycznej wizji Kościoła w ujęciu kardynała Jaworskiego.

We wstępie rozprawy ksiądz Mateusz Godek podaje jeszcze dwa cele szczegółowe swoich badań. Po pierwsze, chce on ukazać osobę Metropolity jako teologa i uzupełnić dotychczasowe badania nad jego twórczością o aspekt ściśle teologiczny, eklezjalny właśnie. Po drugie, zamierza on pogłębić rozumienie natury Kościoła, jego struktury i misji w świecie (s. 6). Trudno nie zauważyć, że postawione zadania i cele badawcze wymagają znajomości obszernego i bogatego materiału źródłowego w postaci wielu publikacji naukowych, homilii, listów pasterskich, konferencji Mariana Jaworskiego, a także znajomości dokumentów

soborowych i innych wypowiedzi Magisterium Kościoła. Materiał ten zostaje dokładnie przedstawiony w bibliografii i omówiony we wstępie rozprawy.

2. Treść rozprawy i osiągnięcia badawcze

Po przedstawieniu osoby Metropolity i ważnego kontekstu historycznego jego myśli ekklezjologicznej (rozdział I) ksiądz Godek skupia uwagę na podstawowych prawdach o Kościele (rozdział II), na strukturze Kościoła (rozdział III) i na jego eschatycznej pełni (rozdział IV).

W świetle badanych tekstów źródłowych do podstawowych prawd o Kościele należą: geneza Kościoła, jego natura i znamiona. Jeśli chodzi o genezę, to ma ona swoje korzenie w trynitarnym życiu Boga, to znaczy w boskim zamyśle Ojca, w ekklezjotwórczej działalności wcielonego Syna i w działaniu Ducha Świętego. Z kolei natura Kościoła wyłania się z biblijnych obrazów i wyraża się w teologicznych terminach takich, jak: nowy Lud Boży, mistyczne Ciało Chrystusa, powszechny Sakrament zbawienia, Wspólnota (*communio*). Wreszcie prawda o znamionach Kościoła obejmuje jego: jedność, świętość, powszechność i apostołskość.

W pierwszej części rozprawy zauważam kilka istotnych osiągnięć badawczych. Po pierwsze, jest nim dostrzeżenie i uporządkowanie więzi między Kościołem i Królestwem Bożym. Królestwo Boże, które przynosi i głosi Jezus Chrystus, jest obecne w Kościele *in mysterio* i rozwija się w nim. Urzeczywistnianie na ziemi tego Królestwa przynależy do istoty i misji Kościoła (s. 35-42). Zagadnienie to zostaje rozwinięte w kontekście apostołstwa świeckich (w rozdziale III). Kardynał Jaworski podkreśla odpowiedzialność świeckich w Kościele za rozwój Królestwa Bożego, czyli rozwój Królestwa miłości, prawdy i sprawiedliwości w różnych obszarach życia społecznego (s. 75-76). Drugie istotne osiągnięcie to pogłębione rozumienie powołania do bycia w Kościele katolickim. Według kardynała Jaworskiego, bycie w Kościele łączy się z nawróceniem i naśladowaniem Chrystusa, a ostatecznie jest ono przejawem miłosierdzia Bożego (s. 38). Krótko mówiąc, bycie w Kościele jest aktem nawrócenia i miłosierdzia. Takie jego rozumienie rodzi wdzięczność Trójjedynemu Bogu za wybranie do nowego Ludu Bożego (s. 52). Trzecie osiągnięcie w tej części dostrzegam w rozwinięciu pneumatologii ekklezjalnej. W rozumieniu kardynała Jaworskiego Duch Święty od Dnia Pięćdziesiątnicy buduje fundamenty Kościoła i pozwala mu się rozwijać. Oznacza to, że uzdalnia On apostołów do przepowiadania, dając im pełne poznanie prawdy o Jezusie Chrystusie i ucząc ich życia według nauki Pana. Duch Święty sprawia też dojrzewanie w

świętości wierzących w Chrystusa, uwalnia ich od ludzkiej trwogi i uczy prawdziwej bojaźni Bożej oraz modlitwy. Poprzez słuchanie natchnień Ducha Świętego wierzący stają się „współpracownikami Ducha” (s. 45-50). Po czwarte, z obrazu Kościoła jako Ciała Chrystusa wyłania się prawda o całkowitej przynależności do Pana tych, którzy są wcieleni w Jego Ciało-Kościół przez chrzest, a w związku z tym żyją nie dla siebie, lecz dla Pana (s. 54). Natomiast z ujęcia Kościoła jako Wspólnoty wynika, że prawdziwe poznawanie Trójjedynego Boga jest zawsze poznawaniem „wspólnotowym i kooperatywnym” (s. 58-59).

W rozdziale dotyczącym struktury Kościoła (rozdział III) zostają omówione wszystkie tradycyjne stany w Kościele: osoby świeckie, osoby konsekrowane, hierarchia. W tej części do osiągnięć badawczych można zaliczyć następujące kwestie:

- 1) pogłębienie rozumienia apostołstwa świeckich, które polega na praktykowaniu miłości Chrystusowej (s. 79-80);
- 2) ukazanie powołania osób konsekrowanych jako życia w głębszej relacji z ludźmi ze względu na więź z Panem Bogiem (s. 98), a także ich włączanie się w dzieło zbawienia przez „dopełnianie udręk Chrystusa”, zgodnie z Kol 1,24 (s. 100);
- 3) zwrócenie szczególnej uwagi na wymiar ofiarny w życiu kapłańskim, a także na znaczenie odpowiedzialności w tym powołaniu na wzór odpowiedzialności św. Józefa, Oblubieńca Dziewicy Maryi (s. 103-104).

W mojej ocenie treść rozdziału czwartego o Kościele w drodze ku eschatologicznej pełni stanowi w całości osiągnięcie badawcze ze względu na połączenie ziemskiego wymiaru Eklezji z wymiarem eschatologicznym Eklezji w niebie. W szczególności na uwagę zasługują:

- 1) ukazanie funkcji formacyjnej budowy obiektów sakralnych, która polega na tym, że ziemską budowlą wzywa do odbudowy wewnętrznej świątyni duszy każdego wierzącego i do budowy całej wspólnoty Kościoła (s. 124nn);
- 2) podkreślenie powszechnego powołania do świętości, której istotą jest miłość i radykalne pójście za Chrystusem (s. 142);
- 3) przedstawienie zyciorysów świętych i błogosławionych Kościoła jako sposobu lepszego poznawania naszego Pana (s. 143nn);
- 4) przedstawienie zagadnienia pośrednictwa Maryi, które streszcza się w prośbach „z serca [Niepokalanej] do Serca [Jezusa]” (s. 150);
- 5) ukazanie obrzędu „koronacji obrazów maryjnych” jako formy dziękczynienia i uwielbienia Pana (s. 153);
- 6) omówienie uprzywilejowanych tytułów maryjnych: „Wspomożycielka wiernych”, „Matka Nieustającej Pomocy” (s. 154-155).

Zwieńczeniem przeprowadzonych badań są autorskie wnioski ujęte w kilkunastu syntetycznych punktach. Książę Godek wykazuje bardzo dobrą umiejętność formułowania konkluzji dotyczących eklezjologii kardynała Jaworskiego, ale także umiejętność wyprowadzania własnych implikacji, które uważam za bardzo cenne. W prawdzie o korzeniach wspólnoty Kościoła w misterium Trójcy Przenajświętszej dostrzega on szansę przełamania problemu samotności współczesnego człowieka, jego samowyobcowania i duchowej pustki. Teologiczną refleksję dotyczącą budowania materialnych świątyń i budowaniu żywej świątyni Kościoła łączy on z refleksją synodu o synodalności Kościoła, która stawia na nowo pytanie o tożsamość i misję Kościoła we współczesnym świecie. Jego zdaniem teologia sakramentu pokuty i pojednania może i powinna służyć sprawie rozwiązania konfliktu zbrojnego w Ukrainie i związaną z nim ludzką niesprawiedliwością, a eklezjologia obejmująca Kościół w eschatologicznej pełni przypomina ludziom zanurzonym w doczesności o rzeczach ostatecznych. Wreszcie, w końcowej autorskiej konkluzji uznaje on eklezjologię metropolity Jaworskiego za „praktyczny przewodnik” i za „praktyczne narzędzie formacyjne” (s. 171-172).

W mojej ocenie przeprowadzone badania poświadczają, że eklezjologia kardynała Mariana Jaworskiego wpisuje się w hermeneutykę ciągłości i reformy soborowej z zachowaniem jedności z całą żywą Tradycją Kościoła zawartą w dokumentach jego Magisterium.

3. Uwagi metodologiczne

Po pierwsze, w strukturze pracy brakuje Wykazu skrótów, a co za tym idzie ich stosowania. Dotyczy to zwłaszcza skrótów dokumentów Magisterium Kościoła i skrótów czasopism naukowych. W mojej opinii w dysertacji doktorskiej stosowanie skrótów jest wskazane.

Po drugie, już we Wstępie rozprawy zostają przedstawione częściowo końcowe wnioski i wyniki badań, zwłaszcza przy opisie struktury rozprawy. Siłą rzeczy w zakończeniu rozprawy znajdujemy ich powtórzenie. Z tego względu Wstęp rozprawy nie powinien zawierać żadnych wniosków przeprowadzonych badań.

Po trzecie, we wprowadzeniach do rozdziałów - po ogólnej zapowiedzi tematu - brakuje wskazania tytułów paragrafów, czyli zarysu realizacji zapowiedzianego tematu. Zamiast tego w niektórych wprowadzeniach są podane już końcowe wnioski (n. p. we wprowadzeniu do rozdziału III). Z kolei w rozdziale pierwszym brakuje autorskiego podsumowania treści.

Po czwarte, wszystkie cytaty w tekście zasadniczym powinny być poprzedzone zdaniem wprowadzającym, zwłaszcza wtedy, kiedy Autor rozpoczyna nowy akapit. Brak takiego wprowadzenia pozostawia niepewność, czy jest to cytat z wypowiedzi Magisterium, czy z wypowiedzi Kardynała. Z kolei po cytatach tekstów źródłowych – moim zdaniem - byłyby pomocne: autorski komentarz i wyjaśnienie cytowanych słów, co pozwoliłoby lepiej zrozumieć myśl Kardynała.

4. Uwagi formalne

Pierwsza uwaga dotyczy zapisu bibliograficznego, w którym zdarzają się pewne braki. Już w pierwszym przypisie można zauważyć, że tytuł wskazanego dzieła nie jest zapisany kursywą. Z kolei rodzaj dokumentu Magisterium nie powinien być pisany kursywą w taki sam sposób, jak jego tytuł. Podawanie łacińskich i polskich tytułów dokumentów powinno być ujednolicone (najlepiej podając tytuły w obu językach). Niektóre łacińskie słowa i nazwy wymagają korekty, począwszy od łacińskiego słowa *Ecclesia* (a nie *Eccesia*).

Po drugie, w tekście zasadniczym całej pracy pojawiają się bardzo często zbitki wyrazów, a na końcu zdań brakuje kropek. Data ślubów króla Jana Kazimierza jest błędnie podana (s. 157).

Po trzecie, wskazane byłyby moim zdaniem tłumaczenia łacińskich tytułów czy wyrażeń, począwszy od biskupiego zawołania Mariana Jaworskiego: *Mihi vivere Christus est* z podaniem siglum biblijnego (Flp 1,21). Jeśli chodzi o sigla biblijne, to również wskazane byłoby w całej pracy ich podawanie zwłaszcza wtedy, kiedy Autor opisuje jakieś wydarzenie biblijne lub odnosi się do jakiegoś tekstu biblijnego.

5. Uwagi merytoryczne i pytania do dyskusji

Przy omówieniu Kościoła jako Wspólnoty (*communio*) pojawia się określenie: „wspólnota wielopokoleniowa” w kontekście wiary. Według kardynała Jaworskiego, wiara chrześcijańska powinna być przekazywana w tej wspólnotcie następnym pokoleniom od poprzednich pokoleń (s. 59). Czy wiara jako osobista odpowiedź na Objawienie Boże może być przekazywana? Jak interpretować tę kwestię w obliczu współczesnej sekularyzacji i ateizacji?

Wśród kwestii dotyczących formacji seminaryjnej pojawia się temat przyjęcia stroju duchownego. Jednak dokument *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis*

sacerdotalis pro Polonia (2021), który jest adaptacją watykańskiego dokumentu *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (2016), podkreśla wagę nie tyle przyjęcia stroju duchownego (obłóczyn), ile obrzędu kandydatury. W rozprawie nie ma mowy o tym obrzędzie. Czy zatem dokumenty te były brane pod uwagę przez kardynała Jaworskiego przy omawianiu kwestii formacji seminaryjnej?

W rozprawie jest szeroko omówiona kwestia pośrednictwa Maryi i Jej kultu oraz znaczenie takich tytułów, jak: Wspomożenie wiernych, Matka Boża Nieustającej Pomocy i Królowa (s. 170). W jaki sposób maryjna myśl kardynała Jaworskiego może pomóc w zrozumieniu noty doktrynalnej Dykasterii Nauki Wiary *Mater Populi fidelis* (4.11.2025) na temat tytułów maryjnych?

6. Wniosek końcowy

W mojej ocenie końcowej recenzowana rozprawa doktorska spełnia wszystkie kryteria naukowego opracowania i wymogi stawiane tego typu dysertacjom. Autor rozprawy postawił w umiejętny sposób problem badawczy, wykazał się znajomością *status quaestionis* badanego przedmiotu, umiejętnością przeprowadzenia badań w oparciu o dobrze dobraną literaturę teologiczną i według właściwej metody teologicznej. Jego praca przyczyniła się do ubogacenia polskiej teologii o eklezyjalną myśl kardynała Mariana Jaworskiego i ukazała sposób recepcji dokumentów Magisterium Kościoła w partykularnym Kościele na terenie Ukrainy. W ten sposób zamierzony cel badań został w pełni osiągnięty.

Wszelkie uwagi natury metodologicznej, formalnej i merytorycznej nie pomniejszają waloru recenzowanej rozprawy. Mogą jedynie pomóc w przygotowaniu rozprawy do publikacji, a także w owocnym prowadzeniu dalszych badań naukowych.

A zatem stawiam pozytywny wniosek do Rady Instytutu Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o dopuszczenie księdza dra Mateusza Godka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

k. Włodzimierz Wójcicki